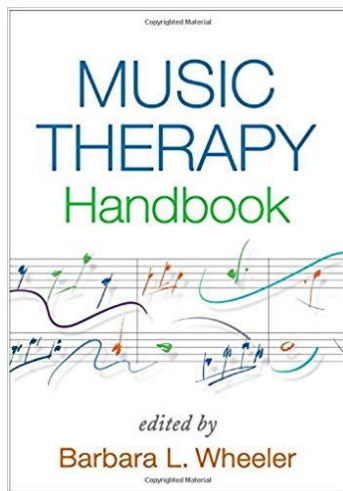

บทความวิจารณ์หนังสือ Music Therapy Handbook

ณภัค ภัคดีสถิตย์วรา*¹

Napak Pakdeesatitwara *¹

ดนตรีบำบัด คือ วิชาชีพและการปฏิบัติงานทางคลินิกที่ตั้งอยู่บนหลักฐานเชิงประจักษ์ (Evidence-based) ดนตรีบำบัดมุ่งประยุกต์ใช้ดนตรีและองค์ประกอบของดนตรีในวิธีการที่หลากหลาย ผ่านกระบวนการบำบัด (Therapeutic Process) และความสัมพันธเชิงรักษา (Therapeutic Relationship) โดยนักดนตรีบำบัดที่ผ่านการฝึกฝนและได้รับการรับรอง เพื่อนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายทางการบำบัดเฉพาะบุคคล ดนตรีบำบัดสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในรูปแบบของการบำบัดเดี่ยว กลุ่ม ครอบครัว

และระดับชุมชน โดยนักดนตรีบำบัดซึ่งมีภาระหน้าที่ในการช่วยเหลือบุคคลโดยไม่จำกัดอายุ ระดับความสามารถในการดำเนินชีวิต ทักษะดนตรี วัฒนธรรม รวมถึงภูมิหลังของผู้เข้ารับการบำบัด (American Music Therapy Association, n.d.; Australian Music Therapy Association, n.d.; Dileo, 2019; World Federation of Music Therapy, 2011)

ในประเทศไทย ผู้วิจารณ์ได้สังเกตเห็นว่าดนตรีบำบัดเป็นวิชาชีพที่กำลังเติบโต โดยในปัจจุบันได้มีการจ้างงานนักดนตรีบำบัดที่สำเร็จการศึกษาด้านดนตรีบำบัดโดยตรงจากทั้งสถาบันในประเทศไทย และต่างประเทศ เข้าทำงานในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน ตลอดจนการเปิดหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาและการอบรม

* corresponding author, email: ohanak2@gmail.com

¹ นักดนตรีบำบัด โรงพยาบาลเซ็นทรัลเอนอร์ล และโรงพยาบาลมหารมย์

¹ Music therapist, Central General Hospital and Manarom Hospital

ด้านดนตรีบำบัด ส่วนประเทศอื่น ๆ ในภูมิภาคอาเซียน ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย และฟิลิปปินส์ ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มวิชาชีพและการศึกษาด้านดนตรีบำบัด การเผยแพร่ทรัพยากรความรู้ด้านดนตรีบำบัดที่มีคุณภาพ จึงเป็นประเด็นสำคัญเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่เป็นสากลและถูกต้องเกี่ยวกับดนตรีบำบัดอันเป็นวิชาชีพที่กำลังเติบโตทั้งในประเทศไทย และภูมิภาคอาเซียน ผู้วิจารณ์จึงเลือกหนังสือ “คู่มือดนตรีบำบัด” (Music Therapy Handbook) ซึ่ง Barbara L. Wheeler เป็นบรรณาธิการ ในปี 2015 มาทำการวิจารณ์เนื่องจากเป็นตำราสำคัญเล่มหนึ่งของวิชาชีพดนตรีบำบัด โดยหนังสือเล่มนี้มีจุดเด่นคือเนื้อหาที่ครอบคลุมองค์ความรู้ในวิชาชีพดนตรีบำบัด ตั้งแต่พื้นฐานจนถึงการประยุกต์ใช้ ซึ่ง Wheeler ได้รวบรวมแง่มุมต่าง ๆ ขององค์ความรู้ดนตรีบำบัดจากผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีบำบัดที่เป็นที่รู้จักจากทั่วโลก ภาพรวมของหนังสือจึงมีความครอบคลุม (Comprehensive) แต่ในขณะเดียวกันก็ยังคงความเข้มข้นของเนื้อหาในแต่ละบทไว้ในรูปแบบที่ผู้วิจารณ์เรียกว่า “ยืดหยุ่น” (Flexible) ต่อการประยุกต์ใช้โดยผู้อ่านหลากหลายระดับ ตั้งแต่การศึกษาเพื่อรู้จักดนตรีบำบัดสำหรับผู้เตรียมศึกษาต่อในสาขาดนตรีบำบัด การเป็นแหล่งค้นคว้าอ้างอิงสำหรับนักศึกษาดนตรีบำบัด การประยุกต์ใช้สู่การปฏิบัติโดยนักดนตรีบำบัดที่ปฏิบัติงาน เป็นจุดตั้งต้นในการสืบค้นต่อยอดองค์ความรู้สำหรับนักวิชาการดนตรีบำบัด และเป็นแหล่งข้อมูลสำหรับสหวิชาชีพ นับเป็นหนังสือที่ควรค่าแก่การศึกษาและเผยแพร่ในช่วงเวลาที่ประเทศไทยและภูมิภาคอาเซียนกำลังมีการเติบโตของวิชาชีพดนตรีบำบัดอย่างยิ่ง หนังสือที่ใกล้เคียงกับ Music Therapy Handbook เล่มนี้คือ Oxford Handbook of Music Therapy ที่ Jane Edwards เป็นบรรณาธิการ ในปี 2016 หนังสือทั้ง 2 เล่มมีทั้งส่วนที่เนื้อหาคล้ายคลึงกัน บางเนื้อหาปรากฏอยู่ในทั้ง 2 เล่ม แต่ส่วนวนการอธิบายแตกต่างกันรวมถึงมุมมองที่ต่างกัน และยังมีเนื้อหาบางส่วนที่ไม่ปรากฏในเล่มใดเล่มหนึ่ง แต่มีปรากฏในอีกเล่มหนึ่ง ทั้งนี้ผู้วิจารณ์ครอบครองหนังสือทั้ง 2 เล่ม โดยใช้เป็นการส่งเสริมความเข้าใจและเติมเต็มองค์ความรู้ซึ่งกันและกัน การที่ผู้วิจารณ์เลือก Music Therapy Handbook เล่มนี้มาเขียนบทวิจารณ์เป็นเพราะผู้วิจารณ์มีความเห็นว่ารูปแบบการนำเสนอข้อมูลโดย Barbara L. Wheeler ที่มีการปูพื้นฐานเป็นลำดับขั้นนั้นเหมาะสมแก่การตั้งต้นองค์ความรู้ดนตรีบำบัดในประเทศไทย และมีความยืดหยุ่นในการประยุกต์ใช้ได้หลากหลายจุดประสงค์สำหรับผู้อ่านหลายระดับ

โครงสร้างเนื้อหาของหนังสือ

โครงสร้างเนื้อหาของหนังสือได้ถูกแบ่งเป็น 3 ส่วน จัดเรียงในลำดับขั้นที่ทำให้เชื่อมโยงและทำความเข้าใจได้โดยง่าย ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 คือ ภาพรวมและปัญหา (Overview and Issues) ซึ่งครอบคลุมภาพรวมของวิชาชีพดนตรีบำบัด นิยาม ประวัติศาสตร์ความเป็นมา กระบวนการบำบัดและจุดยืนของดนตรีบำบัดในกระบวนการบำบัด การวิจัยและการปฏิบัติงานตามหลักฐานเชิงประจักษ์ในดนตรีบำบัด การร่วมมือกับสหวิชาชีพ ผลงานตีพิมพ์เกี่ยวกับดนตรีบำบัด บทบาทของอารมณ์ในกระบวนการดนตรี การรับรู้และประมวลผลดนตรีของสมองและความเชื่อมโยงของดนตรีกับระบบประสาท, จรรยาบรรณในการปฏิบัติงานดนตรีบำบัด การวัดประเมินทางดนตรีบำบัด การวิจัยในดนตรีบำบัด วิธีการทางดนตรีบำบัด ตลอดจนปัญหาที่ตัวดนตรีบำบัดและนักดนตรีบำบัดเผชิญอยู่

ส่วนที่ 2 คือ แนวคิดและแนวทาง (Orientations and Approaches) ซึ่งประกอบด้วยแนวคิดและแนวทางดนตรีบำบัดที่เป็นที่รู้จักและนิยมใช้ในวิชาชีพ ได้แก่ แนวทางพลวัตทางจิต (Psychodynamic Approaches) มนุษยนิยม (Humanistic Approaches) ความคิดและพฤติกรรม (Cognitive-behavioral Approaches) พัฒนาการ (Developmental Approaches) และแนวคิดดนตรีบำบัดนอร์ดออฟ-ร็อบบิ้นส์ (Nordoff-Robbins Music Therapy), การชักนำจินตภาพและดนตรีด้วยวิธีของบอนนี่ (Bonny Method of Guided Imagery and Music), ดนตรีบำบัดเชิงวิเคราะห์ (Analytical Music Therapy), ดนตรีบำบัดเชิงประสาทวิทยา (Neurologic Music Therapy) ดนตรีบำบัดชุมชน (Community Music Therapy) และดนตรีบำบัดในศิลปะเพื่อการแสดงออก (Music Therapy in Expressive Arts) ในแต่ละบทประกอบด้วยประวัติ ทฤษฎี ตลอดจนการประยุกต์ และตัวอย่างในดนตรีบำบัดของแต่ละแนวคิดและแนวทาง

ส่วนที่ 3 คือ การประยุกต์ทางคลินิก (Clinical Applications) ซึ่งถูกแบ่งเป็น 3 ส่วนย่อย ได้แก่ การประยุกต์ในเด็กและวัยรุ่น ผู้ใหญ่ และในทางการแพทย์ โดยในแต่ละส่วนย่อยก็จะประกอบด้วยบทต่าง ๆ ที่กล่าวถึงการประยุกต์ดนตรีบำบัดสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดที่มีภาวะสุขภาพต่าง ๆ โครงสร้างของแต่ละบทประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้ารับการบำบัดที่มีภาวะสุขภาพนั้น ๆ การปฏิบัติงานทางคลินิก ตัวอย่างกรณีศึกษา และการประยุกต์สู่วิชาชีพอื่น

บทวิจารณ์ของผู้วิจารณ์

ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า ส่วนที่ 1 ได้ส่งเสริมให้ผู้อ่านมีความเข้าใจภาพรวมของวิชาชีพดนตรีบำบัดได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะในเรื่องความแตกต่างอันโดดเด่นของดนตรีบำบัดจากการใช้ดนตรีในรูปแบบอื่น ๆ ซึ่งมีความสำคัญต่อประเด็นที่มีเป็นที่ถกเถียงกันในปัจจุบันว่า “การประยุกต์ดนตรีแบบไหนถึงจะเรียกว่าดนตรีบำบัด?” ในด้านของตาราง ในส่วนที่ 1 นี้ ได้บรรจุตารางที่รวบรวมเอาผลงานตีพิมพ์ด้านดนตรีบำบัดที่เป็นการวิเคราะห์ห่อภิมาณ และการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบ ซึ่งอำนวยความสะดวกต่อการสืบค้นเพิ่มเติม และแสดงให้เห็นถึงหลักฐานเชิงประจักษ์ของดนตรีบำบัดในกลุ่มประชากรและเป้าหมายทางการบำบัดต่าง ๆ นอกจากนี้ผู้เขียนยังบรรจุตารางรวบรวมเครื่องมือวัดประเมินทางดนตรีบำบัด ซึ่งอำนวยความสะดวกในการสืบค้นเครื่องมือวัดประเมินสำหรับการปฏิบัติงาน อันเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะชี้ให้เห็นถึงสภาพและพัฒนาการของผู้เข้ารับการบำบัด แต่อย่างไรก็ดีผู้เขียนได้ทำการคัดเลือกเพียงบางเครื่องมือในช่วงปี 1992-2013 มานำเสนอเท่านั้น ทั้งนี้การวัดประเมินนั้นเป็นส่วนสำคัญของการปฏิบัติงานดนตรีบำบัดตั้งแต่ช่วงปี 1960 (Wheeler, 2013) และในปัจจุบันเครื่องมือวัดผลทางดนตรีบำบัดบางตัวที่ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงก่อนปี 1992 ก็ยังเป็นที่ใช้งานกันอยู่ ผู้วิจารณ์ขอเพิ่มเติมว่า Spiro, Tsisis, และ Cripps (2018) ได้ทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบถึงการวัดผลในดนตรีบำบัดซึ่งรวบรวมเครื่องมือวัดประเมินทางดนตรีบำบัดที่ถูกพัฒนาขึ้นในช่วงปี 1971-2015 และ Jacobsen, Waldon, และ Gattino (2019) ได้เขียนตำราเกี่ยวกับการประเมินทางดนตรีบำบัด จึงขอแนะนำให้ผู้ที่มีความสนใจในประเด็นการวัดประเมินทางดนตรีบำบัดศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจากบทความและหนังสือดังกล่าว

ผู้วิจารณ์มองว่าส่วนที่ 2 ได้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวคิดและแนวทางที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของนักดนตรีบำบัด และสิ่งที่บรรลุได้จากแนวคิดและแนวทางต่าง ๆ ถึงแม้ว่าเนื้อหาในแต่ละบทจะได้ปูพื้นฐานครอบคลุมถึงประวัติ ทฤษฎี การประยุกต์ และเชื่อมโยงสู่ตัวอย่างในดนตรีบำบัดของแต่ละแนวคิดและแนวทางซึ่งเพียงพอให้ผู้อ่านทุกระดับทำความเข้าใจแนวคิดและแนวทางนั้น ๆ ผู้วิจารณ์ยังคงแนะนำให้ผู้อ่านศึกษาเพิ่มเติมในวรรณกรรมดั้งเดิมของแต่ละแนวคิดและแนวทางที่ผู้เขียนในแต่ละบทได้ทำการอ้างถึงไว้ด้วย และถึงแม้เนื้อหาในส่วนที่ 2 นี้จะไม่ได้ครอบคลุมทุกแนวคิดและแนวทางของดนตรีบำบัดที่มีอยู่ในปัจจุบัน

แต่ก็นับว่าเป็นตำราที่สามารถอธิบายแนวคิดและแนวทางที่เป็นรากฐานสำคัญและเป็นที่ยอมรับในวิชาชีพให้เข้าใจได้อย่างครอบคลุม หากผู้อ่านต้องการส่งเสริมความเข้าใจให้ลุ่มลึก และเติมเต็มองค์ความรู้ในส่วนของแนวคิดและแนวทางในดนตรีบำบัด ผู้วิจารณ์ขอแนะนำตำรา Oxford Handbook of Music Therapy (Edwards, 2016), Introduction to Approaches in Music Therapy (Darrow, 2008), และ Defining Music Therapy (Bruscia, 2014)

ผู้วิจารณ์มองว่าส่วนที่ 3 มีบทบาทในการทำให้มีโน้ตของเนื้อหาในส่วนก่อนหน้าทวีความชัดเจนยิ่งขึ้น ที่สำคัญอย่างยิ่งคือทำให้ผู้อ่านเข้าใจการทำงานของนักดนตรีบำบัด และเห็นถึงกระบวนการที่เกิดขึ้นตลอดโปรแกรมดนตรีบำบัดว่านำไปสู่ผลลัพธ์ทางการบำบัดในแต่ละกลุ่มประชากรอย่างไร แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ตำราเล่มนี้ได้มีการชี้แจงว่าไม่สามารถครอบคลุมกลุ่มประชากรที่นักดนตรีบำบัดมักพบเจอในการปฏิบัติงานทั้งหมดได้ เช่น ไม่ได้ครอบคลุมผู้ใหญ่ที่มีความบกพร่องด้านสติปัญญา ประสาทสัมผัส และภาวะออทิสซึม ในขณะที่ได้ครอบคลุมไว้ในส่วนย่อยของเด็กและวัยรุ่น และไม่ได้ครอบคลุมผู้ป่วยจิตเวชเด็กและเด็กที่ผ่านเหตุการณ์สะเทือนใจอย่างรุนแรง (Traumatic Events) ในขณะที่ได้ครอบคลุมไว้ในส่วนย่อยของผู้ใหญ่ แต่อย่างไรก็ดี Wheeler ได้กล่าวว่า การนำเอาสิ่งที่เขียนไว้ในบทต่าง ๆ ไปประยุกต์ในผู้รับการบำบัดที่ต่างช่วงอายุกันนั้นเป็นไปได้ แต่ปัญหาที่พบเจอในเด็กและผู้ใหญ่ก็จะแตกต่างกันไป นอกจากนี้ผู้เขียนแต่ละคนในส่วนที่ 3 ยังได้นำเสนอตัวอย่างกรณีศึกษาเพื่อช่วยเสริมความเข้าใจในเนื้อหาการประยุกต์ทางคลินิกอีกด้วย ทั้งนี้ผู้วิจารณ์ขอเพิ่มเติมว่าผู้อ่านจำเป็นต้องทบทวนวรรณกรรมและหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สอดคล้องกับผู้เข้ารับการบำบัดของตนอย่างเฉพาะเจาะจงเพิ่มเติม เพื่อให้การวางแผนออกแบบโปรแกรมดนตรีบำบัดมีความเหมาะสมสำหรับผู้เข้ารับการบำบัดแต่ละบุคคล

ในมุมมองของผู้วิจารณ์ หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาในลักษณะครอบคลุม (Comprehensive) และมีความลุ่มลึกของเนื้อหาในแบบที่ “ยืดหยุ่น” (Flexible) ให้ผู้อ่านทุกระดับได้รับประโยชน์ตามแต่วิธีการและจุดประสงค์ของการใช้งาน ตั้งแต่ผู้ที่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับดนตรีบำบัดแต่มีความสนใจต้องการมีความรู้ความเข้าใจเพื่อสอบคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในสาขาดนตรีบำบัด, นักศึกษาดนตรีบำบัดที่ต้องการค้นคว้าเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจระหว่างการศึกษาและฝึกงาน นักดนตรีบำบัดทั้งสายปฏิบัติงานและสายวิชาการที่ต้องการ แนวทางในการวางแผนการบำบัดและ

จุดตั้งต้นในการสืบค้นข้อมูลเพื่อต่อยอดองค์ความรู้ ตลอดจนบุคลากรสหวิชาชีพ ที่ต้องการบูรณาการดนตรีเข้าไปในการปฏิบัติงาน (โดยต้องยังคงอยู่ขอบเขตวิชาชีพของตน) หรือต้องการรู้จักวิชาชีพดนตรีบำบัดเพื่อการร่วมมือกันปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจารณ์ยังขอชี้ให้เห็นว่ารายการอ้างอิงในแต่ละบทนั้น เป็นแหล่งข้อมูลที่ควรค่าแก่การนำไปสืบค้นและศึกษาเพิ่มเติมอย่างยิ่ง

ผู้วิจารณ์ขอเน้นย้ำว่าคำพิงการอ่านหนังสือหรือบทความดนตรีบำบัดใด ๆ ก็ตามนั้นไม่เพียงพอต่อการทำให้บุคคลสามารถปฏิบัติงานดนตรีบำบัดหรือเป็นนักดนตรีบำบัดได้ การปฏิบัติงานดนตรีบำบัดหรือการเป็นนักดนตรีบำบัด จำเป็นต้องมีความสามารถทางวิชาชีพ (Professional Competencies) ตลอดจนความยึดมั่นในจริยธรรมวิชาชีพ (Professional Ethics) ตามที่องค์กรวิชาชีพดนตรีบำบัด เช่น American Music Therapy Association, Australian Music Therapy Association, หรือ British Association for Music Therapy ได้กำหนดไว้ ซึ่งต้องอาศัยการฝึกหัดในหลักสูตรที่ได้มาตรฐานภายใต้การดูแลของอาจารย์ด้านดนตรีบำบัดที่ทรงคุณวุฒิ สิ่งเหล่านี้จำเป็นต่อการที่จะทำให้ นักดนตรีบำบัดสามารถปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานและอยู่ในกรอบของจริยธรรมวิชาชีพ อันจะนำไปสู่การลดความเสี่ยงใด ๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับผู้เข้ารับการบำบัด บุคคลแวดล้อม ตลอดจนหน่วยงานและตัวนักดนตรีบำบัดเอง สุดท้ายนี้ผู้วิจารณ์ขอส่งเสริมให้มีการแปลหนังสือเล่มนี้เผยแพร่เป็นภาษาไทย เพื่อให้ผู้อ่านคนไทยสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ดนตรีบำบัดที่เป็นสากลได้สะดวก ตลอดจนส่งเสริมให้มีการเขียนตำราดนตรีบำบัดเล่มใหม่ขึ้นโดยมีเนื้อหาในระดับเดียวกันหรือสูงกว่าตำราเล่มนี้และรวบรวมเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานดนตรีบำบัดในบริบทประเทศไทยเข้าไปด้วย อันจะเป็นทรัพยากรความรู้ที่สำคัญแก่นักดนตรีบำบัดรุ่นใหม่ที่มีเป้าหมายจะปฏิบัติงานในประเทศไทยต่อไป

บรรณานุกรม

- American Music Therapy Association. (n.d.). **What is Music Therapy?**. Retrieved from <https://www.musictherapy.org/about/Musictherapy>.
- Australian Music Therapy Association. (n.d.). **What is Music Therapy?**. Retrieved from <https://www.austmta.org.au/content/what-music-therapy>
- Bradt, J., Dileo, C., & Shim, M. (2013). Music Interventions for Preoperative Anxiety. **Cochrane Database of Systematic Reviews**. doi: 10.1002/14651858.cd006908.pub2
- Bruscia, K. E. (2014). **Defining Music Therapy** (3rd ed.). University Park, IL: Barcelona Publishers.
- Darrow, A. (Ed.). (2008). **Introduction to Approaches in Music Therapy**. (2nd ed.). Silver Spring, MD: American Music Therapy Association.
- Dileo, C. (2019). **Introduction: Definition of Music Therapy**. Music Therapy Workshop lectured at the Faculty of Fine and Applied Arts, Chulalongkorn University, Bangkok, Thailand.
- Edwards, J. (Ed.). (2016). **The Oxford Handbook of Music Therapy**. New York, NY: Oxford University Press.
- Geretsegger, M., Elefant, C., Mössler, K., & Gold, C. (2014). Music Therapy for People with Autism Spectrum Disorder. **Cochrane Database of Systematic Reviews**. doi: 10.1002/14651858.cd004381.pub3
- Jacobsen, S. L., Waldon, E., & Gattino, G. (Eds.). (2018). **Music Therapy Assessment: Theory, Research, and Application**. London, England: Jessica Kingsley Publishers.

- Spiro, N., Tsisiris, G., & Cripps, C. (2018). A Systematic Review of Outcome Measures in Music Therapy. **Music Therapy Perspectives**, 36(1), 67–78. doi: 10.1093/mtp/mix011
- Wheeler, B. (2013). Music Therapy Assessment. In R. F. Cruz & B. Feder (Eds.), **Feders' the Art and Science of Evaluation in the Arts Therapies**. (2nd ed.) (pp. 344–382). Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- World Federation of Music Therapy. (2011). **President Presents: Announcing WFMT's NEW Definition of Music Therapy**. Retrieved from <https://www.wfmt.info/2011/05/01/announcing-wfmnts-new-definition-of-music-therapy>.